

developing technologies educating, expose maintenance of the special course of "bilingual culture of personality" for the students of higher pedagogical educational establishments.

Being base on determination of concept of билингвальної culture as integration personality education that is the component of general culture of personality of student and characterized by formed of such components as : realization itself as a subject of two cultures, cross-cultural communicative competence; communicative abilities that will be realized in the professionally oriented situations of communication, we investigated the problem of forming of билингвальної personality from the point of view of pedagogical science, examining as pedagogical aspects scientific approaches, principles, facilities and methods that assist forming of bilingual culture of personality of future teacher in the integral educational process of higher pedagogical educational establishment. This special course, must be tested during preparation of teachers of foreign language, and it no doubt will give the positive results not only in forming of substantial lines of specialist, that are a base for opening of creative capabilities, but will give an opportunity of the use of the programs or methodologies that is worked out on their basis, and numerous methodical material, in forming of culture of young people.

Key words: spiritual development of personality, culturological approach, culturological knowledge, bilingual culture.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378:002-051

В. В. Желанова

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ВНЗ: КОНТЕКСТНИЙ ПІДХІД**

Актуальність проблеми професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності зумовлена глибинними й стрімкими політичними, соціально-економічними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України, що спричинили зміни в соціально-комунікативній сфері країни, а саме: активний розвиток систем зв'язку, телекомунікацій, створення інформаційного системно-мережевого простору. Саме ці риси сучасного суспільства посилюють проблему високої конкуренції на ринку праці серед випускників ВНЗ, зокрема фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Адже саме належним чином підготовлені кадри зможуть сьогодні здійснювати аналіз

документів, систем документації, документних ресурсів, перетворити систему збору, аналізу, зберігання, пошуку та поширення інформаційних ресурсів в інтегровану системну цінність і таким чином забезпечити оперативний доступ користувачів до інформації. Отже, суголосно викликам сьогодення, діловодство стає високотехнологічним виробничим процесом, системою організаційного, інформаційного, аналітичного, правового, ретроспективного та прогнозного забезпечення документування управлінської інформації й організації обігу службових документів, в т.ч. електронних, що потребує від фахівців цієї галузі високого рівня сформованості знань щодо особливостей автоматизованих систем діловодства й документообігу, новітніх засобів оргтехніки, особливостей уніфікації й галузевої стандартизації документно-інформаційної сфери й вмінь працювати з усіма видами документної інформації. Проте стан справ у системі професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, темпи та глибина перетворень у ній не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства й держави. Тобто постає необхідність підвищення якості підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ, здатного до створення та впровадження новітніх прийомів роботи, вивчення і застосування інноваційних технологій. При цьому у процесі модернізації вищої освіти в Україні дедалі більшої ваги набувають освітні системи, що дозволяють побудувати навчання відповідно до особливостей майбутньої професійної діяльності шляхом моделювання її контексту. Отже, реалізація контекстного підходу у сучасній вищій освіті стає її стратегічним напрямом, який отримав практичну реалізацію в системі контекстного навчання у ВНЗ.

Концептуальні основи контекстного навчання були обґрунтовані у дослідженнях А. Вербицького. Сучасний науковий дискурс репрезентує дослідження різних напрямів впровадження контекстного навчання в математичну освіту (О. Ларіонова, М. Макарченко), в іншомовну підготовку майбутніх фахівців (О. Григоренко, Ю. Маслова, О. Самсонова, О. Трунова, Н. Хомякова, С. Яцишина) у підготовку майбутнього вчителя початкових класів (В. Желанова). Проте при такій високій зацікавленості різними аспектами контекстної проблематики, питання, пов'язані з контекстуалізацією професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності залишаються поза увагою науковців. Хоча у теорії професійної освіти порушено такі проблеми документознавства, як-от: теоретичні основи документознавства (Н. Кушнарєнко, Г. Швецова-Водка); історія українського документознавства (В. Бездрабко); основні етапи розвитку документознавства (С. Кулешов, Ю. Столяров); питання бібліографознавства та книгознавства (Г. Швецова-Водка); організація сучасного діловодства (А. Діденко); функціонування управлінського документування (Ю. Палеха); основи документаційного забезпечення управління (Т. Смержанюк); певні напрями освіти документознавців

(І. Морозюк); перспективи спеціальності фахівців інформаційно-документної сфери України (Л. Філіпова); культура ділового мовлення (Т. Волкотруб, А. Коваль); підготовка документознавців в умовах інформатизації суспільства (Н. Гайсинюк); структура сучасного документознавства (С. Кулешов, М. Слободяник, Г. Швецова-Водка); мова та стиль українського документування (А. Мамрак). Загалом, у сучасному українському документознавстві розвиваються чотири концепції, а саме: «архівно-діловодна» (С. Кулешов); «інформаційна» (М. Слободяник); «ноокомунікаційна» (Г. Швецової-Водки), «бібліотекознавча» (Н. Кушнарєнко).

Мета статті – розкрити особливості впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності.

Контекстний підхід було розроблено в студіях дослідника контекстної проблематики А. Вербицького. Науковець довів, що зазначений підхід базується на принципі контекстуалізації, який було обґрунтовано ще С. Рубінштейном. На думку відомого психолога, цей принцип ґрунтується на ідеї, що будь-який досліджуваний предмет, явище неможливо розглядати поза контекстом їхнього існування та застосування, так само, як не можна розглядати існування й діяльність людини поза соціальних і виробничих відносин, що її оточують [3].

З метою з'ясування особливостей впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності та визначення їх професійного контексту розглянемо структуру документознавства й професійної компетентності фахівців цієї галузі.

Проблема структури документознавства і його зв'язків з іншими науками детально розглянуто у студіях С. Кулешова. Він обґрунтовує позицію, відповідно до якої, документознавство поділяється на загальне (документологія) і спеціальне, що диференціюється за видами документів і типами документації. При цьому загальне документознавство тлумачиться науковцем, як «метанаукова надбудова для всіх наук документально-комунікаційного циклу» [2, с. 43] й представлене такими розділами, як-от: «Концепції документа», «Функції документа», «Типологія документа», «Основні етапи розвитку документа», «Загальні проблеми створення, зберігання та функціонування документа». Предметом спеціального документознавства, на думку С. Кулешова, є певні види документів і типи документації: управлінське документознавство, картографічне документознавство, кінофотофонодокументознавство, науково-технічне документознавство, електронне документознавство [2].

Отже, беручи до уваги окреслені підходи до документознавства як до ґрунтовної метанауки, та позиції М. Слободяника щодо класифікації професійних компетентностей [4], розглянемо структуру професійної

компетентності фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, яка містить такі компоненти:

1) управлінська компетентність – пов'язана з розумінням сутності прийняття і змісту управлінського рішення; розробленням і реалізацією стратегії розвитку інформаційно-аналітичної діяльності; із здійсненням ефективного контролю за управлінськими рішеннями тощо;

2) організаційна компетентність – передбачає організацію діяльності колективу, праці документознавців, стратегічне й оперативне планування, здійснення звітності;

3) професійно-комунікативна компетентність – містить мовленнєвий, інформаційно-інструментальний, організаційно-технологічний, невербальний, інформаційно-пошуковий складники;

4) інноваційна компетентність – пов'язана із спроможністю документознавців до здійснення модифікуючих змін, залучення до цих процесів підлеглих;

5) технологічна компетентність – означає досконале володіння програмними засобами, наповненням і використанням баз даних, вільним володінням технологіями пошуку інформації тощо.

Відтак, окреслені підходи до структури документознавства та професійної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності дають підстави вважати, що підготовка фахівців даного профілю має відбуватися з урахуванням контексту майбутньої професії.

Ґрунтуючись на позиціях відомих дослідників контекстної проблематики, маємо нагоду відзначити кілька суттєвих для нас моментів:

1. Впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності будемо висвітлювати у трьох площинах: концептуальній, змістовій, організаційній.

2. Контекстуалізація професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності передбачає інтеграцію знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що формуються у процесі навчання, зміст якого побудований з урахуванням соціальних, та предметних особливостей професійного контексту.

3. Базуючись на позиціях А. Вербицького [1], тлумачимо контекстний підхід як підпорядкування змісту й логіки вивчення навчального матеріалу виключно інтересам майбутньої професійної діяльності, унаслідок чого навчання набуває усвідомленого, предметного, контекстного характеру, сприяючи посиленню пізнавального інтересу й пізнавальної активності студентів.

4. Загальновідомо, що будь-який науковий підхід як засіб концептуалізації знань визначається певною ідеєю, концепцією й центрується провідною для нього однією або кількома категоріями (Г. Корнетов). Щодо контекстного підходу такими є поняття «контекст»

й у нашому випадку «професійний контекст майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності».

Отже розглянемо концептуальні засади впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності.

Варто відзначити, що поняття «контекст» є одним з найбільш продуктивних міждисциплінарних феноменів, що часто використовується в лінгвістиці, психолінгвістиці, логіці, філософії. Але в сучасний період розвитку науки поняття «контекст» виходить за межі традиційного трактування й фактично постає як загальнонаукова, зокрема психологічна та педагогічна, категорія, опора на яку, як доводить А. Вербицький, відкриває нові перспективи в науковому пізнанні й освітній практиці [1].

У педагогіку поняття «контекст» прийшло порівняно недавно, тому воно ще не набуло певного статусу й у педагогічних словниках не описується. Педагогічні аспекти категорії «контекст» найбільш удаю розкрито в дослідженнях А. Вербицького та представників його наукової школи (Н. Борисова, Н. Жукова). На думку науковця, *контекст* це система внутрішніх і зовнішніх умов та чинників поведінки й діяльності людини, яка впливає на сприйняття, розуміння й перетворення суб'єктом конкретної ситуації, що визначає смисл та значення цієї ситуації як цілого, так і певних її компонентів [1, с. 33–34]. Поняття «*професійний контекст*» із загальнопрофесійних позицій також досліджено А. Вербицьким. Він розглядає зазначене поняття як смислоутворювальну категорію, що впливає на процес оволодіння реальною предметною діяльністю завдяки надання їй особистісного смислу.

Відтак, *професійний контекст майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності* є системою значущих контекстів професійної спрямованості, структура якої представлена мотиваційно-ціннісним, управлінсько-організаційним, інформаційно-аналітичним, професійно-комунікативним контекстами. При цьому мотиваційно-ціннісний контекст тлумачиться нами як внутрішній; управлінсько-організаційний, інформаційно-аналітичний – є синтезом внутрішнього й зовнішнього; професійно-комунікативний – є зовнішнім контекстом. Розглянемо їх ретельніше.

Мотиваційно-ціннісний контекст – відбиває спонукальні аспекти професійної діяльності фахівців із документознавства та інформаційної діяльності й пов'язаний з потребою, особистісною зацікавленістю, прагненням, схильністю використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії й практики управління інформацією та документообігом у будь-якій установі. Тобто, він є сукупністю мотивів, установок, ціннісних ставлень до майбутньої професії.

Управлінсько-організаційний контекст – пов'язаний з організаційно-управлінськими аспектами професійної діяльності майбутнього фахівця, а саме: реалізація гнучкого стилю керівництва;

виконання управлінських операцій планування та звітування; здійснення контролю за якістю інформаційно-документного забезпечення управління; сприяння високому рівню виконання співробітниками своїх службових обов'язків.

Інформаційно-аналітичний контекст – відбиває особливості професії, що пов'язані з умінням самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію (документальну), організувати її, перетворювати, зберігати та передавати ту, яка може функціонувати на будь-яких носіях (паперових і електронних).

Професійно-комунікативний контекст пов'язаний з мовою і засобами ділової взаємодії між користувачами мережі на відстані, засобами передачі телекомунікаційних послуг (сервісів, технологій) для реалізації ділового спілкування.

Далі розглянемо змістові аспекти впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Звернемо увагу, що вони істотно відрізняються від уявлення про зміст освіти у традиційній дидактиці. У зоні первинної уваги є особистість студента, його діяльність і внутрішнє освітнє зростання та розвиток. Відповідно зміст освіти поділяється на зовнішній (середовище) та внутрішній, що створюється при взаємодії із середовищем. Отже, наведене трактування змісту освіти пов'язане з розглядом його не як предмета засвоєння, а як зовнішнього складника освіти, що виконує функції середовища для внутрішніх змін особистості.

Відзначимо, що ключовим аспектом змісту освіти у процесі його контекстуалізації є професійний досвід фахівців із документознавства та інформаційної діяльності та процес його інтеріоризації. При цьому правомірним є виокремлення актуального досвіду як досвіду студента, що набувається безпосередньо в умовах освіти, та потенційного досвіду – як досвіду майбутньої професійної діяльності фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, набуття якого відбувається під впливом актуального досвіду. Зауважимо, що близьким саме до цих позицій є проектування змісту освіти відповідно до вимог майбутньої професійної діяльності та проблемного підходу до навчання (Н. Борисова, А. Вербицький, О. Ларіонова).

Отже, підсумовуючи сказане вище, зробимо висновок, що наведені положення відтворюють логіку процесу переходу від «знаннєвого» до середовищно зорієнтованого, а також спрямованого на інтеріоризацію професійного досвіду змісту освіти майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у процесі його контекстуалізації.

З'ясуємо організаційні аспекти впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Зауважимо, що вони пов'язані з впровадженням певного педагогічного інструментарію контекстної спрямованості, що є сукупністю певних форм і методів, алгоритмів

педагогічної взаємодії викладача та студентів, а також студентів між собою у процесі професійної підготовки. Він містить імітаційні та неімітаційні форми організації навчання, тобто відповідно ті, що базуються на імітаційних (узаasadнюють на моделюванні середовища, певної ситуації діяльності) або неімітаційних (відсутнє моделювання) методах навчання.

Розглянемо неімітаційні форми організації навчання, якими є лекційні заняття. Зауважимо, що лекція контекстного типу має свої особливості й переваги, що відрізняють її від традиційної лекції. Провідна перевага лекції контекстного типу полягає в її професійній орієнтації, в активній участі студентів у процесі навчання, а також у пріоритеті колективних форм роботи. Різновиди лекцій контекстного типу розроблені А. Вербицьким [1]. У нашому дослідженні ми їх розглядаємо в модифікованому вигляді.

Нами також накопичено досвід використання тренінгових занять з використанням, так званої, «нарізки» певних варіантів управлінсько-організаційної діяльності документознавців. Додамо, що у процесі роботи з відеоматеріалами можливе впровадження професійно-комунікативного контексту засобом спрямованого аналітичного спостереження за реальним процесом роботи з документами.

У педагогічному інструментарії контекстної спрямованості особливе місце посідають імітаційні форми організації навчання, що базуються на активній навчально-пізнавальній діяльності, у якій студент отримує можливість освоєння цілісної професійної діяльності або великих фрагментів у процесі її імітації. Своєю чергою, імітаційні форми організації навчання поділяються на ігрові й неігрові. Уточнимо, що в неігрових формах навчання імітується переважно лише якийсь бік предмета навчання. Ігрові ж форми навчання будуються на його імітації у вигляді гри за певними правилами. Саме такою є ділова гра.

Відмітимо, що вона має очевидні переваги, а саме: застосування ділових ігор у системі професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ дає змогу максимально наблизити навчальний процес до професійної діяльності, урахувати реалії сучасного дізайну; студент у спеціально створених умовах «проживає» різноманітні ситуації, які дають йому змогу формувати світогляд, уміння приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати навички спільної колективної роботи.

Далі розглянемо неігрові імітаційні форми організації навчання, якими є аналіз професійних ситуацій та розв'язання професійних задач. Зазначимо, що до наукового обігу нами введено та обґрунтовано поняття професійної задачі контекстної спрямованості, у якій відтворюється зміст майбутньої професійної діяльності та здійснюється загальний і професійний розвиток особистості майбутнього фахівця. Ми обґрунтовуємо такі типи задач контекстного типу, як-от: мотиваційні задачі, що виконують спонукальну

функцію; задачі смислової спрямованості, що сприяють професійному смислоутворенню та дозволяють студентів здійснити смисловий вибір; задачі суб'єктної спрямованості, що створюють умови для реалізації професійної суб'єктності.

Таким чином, контекстуалізація професійної підготовки є провідним принципом сучасної вищої освіти, який спрямований на створення ще на етапі вишівської підготовки умов, які забезпечують майбутнім дизайнерам одягу ефективний перехід від навчальної до професійної діяльності, успішну інтеграцію в середовище сучасного виробництва одягу завдяки спеціально спроектованим інформаційним, знаковим моделям і формам навчальної діяльності, що сприяють перетворенню знань з предмета навчальної діяльності на засіб регуляції професійної діяльності, трансформації пізнавальних мотивів у професійні, які поступово набувають статусу особистісної цінності як вагомого стійкого смислового утворення майбутнього фахівця.

Впровадження контекстного підходу у процес професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності відбувається у трьох площинах, а саме: концептуальній, змістовій, організаційній. При цьому концептуальна ґрунтується на контекстному науковому підході, на принципі контекстуалізації, на трактуванні професійного контексту майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності як інтеграції мотиваційно-ціннісного, управлінсько-організаційного, інформаційно-аналітичного, професійно-комунікативного контекстів. Змістові аспекти контекстуалізації професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності пов'язані з цілісним досвідом професійної діяльності, інтеріоризація якого відбувається в процесі контекстного навчання. Організаційна площина впровадження контекстного підходу спрямована на впровадження у процес професійної підготовки організаційних форм навчання контекстної спрямованості, якими є лекції контекстного типу, ділові ігри, професійні задачі контекстної спрямованості. Подальшого дослідження потребує питання щодо створення контекстного освітнього середовища як вагової умови ефективною контекстуалізації професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ. Саме цей аспект реалізації контекстного підходу буде предметом наших подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Вербицкий А. А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение / А. А. Вербицкий. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. – 75 с. **2. Кулешов С. Г.** Документознавство: Історія. Теоретичні основи / УДНДІАСД; Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2000. – 162 с.; Він же. Новий погляд на структуру документознавства // Вісн. Кн. палати. – 2003. –

№10. – С. 24–27. **3. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии : в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 1. – 486 с.
4. Слободяник М. С. Бібліотека. Документ. Комунікації: вибрані праці / М. С. Слободяник ; уклад. О. Г. Кириленко, наук. ред. В. Г. Чернець. – К. : Ліра-К., 2010. – 308 с.

Желанова В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у ВНЗ: контекстний підхід

У представленій статті розглянуто реалізацію контекстного підходу у форматі професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Висвітлено концептуальні засади досліджуваного феномену. Подано дефініції поняття «контекстний підхід», «контекст», «професійний контекст». Обґрунтовано феномен «професійний контекст майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності» й розглянуто його структуру, що містить мотиваційно-ціннісний, управлінсько-організаційний, інформаційно-аналітичний, професійно-комунікативний контексти. Розкрито змістову площину контекстуалізації. Проаналізовано організаційні аспекти реалізації контекстного підходу, що пов'язані з впровадженням певного педагогічного інструментарію контекстної спрямованості.

Ключові слова: контекстний підхід, контекстуалізація, контекст, професійний контекст, професійний контекст фахівців із документознавства та інформаційної діяльності.

Желанова В. В. Профессиональная подготовка будущих специалистов документоведения и информационной деятельности в ВУЗе: контекстный подход

В представленной статье рассмотрена реализация контекстного подхода в формате профессиональной подготовки специалистов документоведения и информационной деятельности. Освещены концептуальные основы исследуемого феномена. Поданы дефиниции понятий «контекстный подход», «контекст», «профессиональный контекст». Обосновано феномен «профессиональный контекст специалистов документоведения и информационной деятельности» и рассмотрена его структура, содержащая мотивационно-ценностный, управленческо-организационный, информационно-аналитический, профессионально-коммуникативный контексты. Раскрыта содержательная сфера контекстуализации. Проанализированы организационные аспекты реализации контекстного подхода, связанные с использованием педагогического инструментария контекстной направленности.

Ключевые слова: контекстный подход, контекстуализация, контекст, профессиональный контекст, профессиональный контекст будущих специалистов документоведения и информационной деятельности.

Zhelanova V. Professional Training of Future Specialists of Documentation and Information Activities in Universities: Contextual Approach

In the present article the implementation of context-based approach to the principle of contextualization in the form of training future professionals of documentation and information activities. Conceptual bases of the studied phenomenon. Posted definition of the concept of "contextual approach", "context", "professional context". Based on the analysis struktury professional competence of specialists in documentation and information activities presented motivational value, management and organizational, informational, analytical, professional and communicative components proved the phenomenon of "professional context of future specialists of documentation and information activities" and reviewed its structure, that, according includes motivational value, managerial and organizational, informational, analytical, professional and communicative contexts. The content kontektualizatsiyi aspects of professional training of future specialists in documentation and information activities related to the integral experience of professional activity, which is internalization in the context of learning. Analyzed the organizational aspects of the contextual approach related to the implementation of specific educational tools contextual orientation, which is a set of specific forms and methods, algorithms pedagogical interaction of the teacher and students and students together during training. It includes simulation and neimitatsiyi forms of learning that are respectively based on simulation (uzasadnyuyutsya simulation environment of a particular situation) or neimitatsiyi (no simulation) methods.

Key words: contextual approach contextualization, context, context professional, professional experts context of documentation and information activities.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 37.036

Є. В. Жученко

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ І РІВНІ СФОРМОВАНOSTI
МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ
ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ**

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, значно змінили його соціокультурне життя, позначилися на рівні життя населення, відбилися на ціннісних орієнтирах